

Vrouwen klonen

Vrouwen als heldinnen en slachtoffers van mannelijke kloningsdrang

Vrouwen zijn de naamloze heldinnen in de race om de kloon. In films en romans zijn zij de draagsters van mannelijke klonen.

Zelf worden zij echter nooit gekloond.

Marli Huijer filosofeert over de genderspecten van klonen aan de hand van de roman *De kloonbaby*.

MARLI HUIJER

Klonen, althans reproductief klonen, is bijna altijd een mannenzaak. In Hollywoodfilms worden Hitler, Jezus, Bruce Lee, maar ook mannen die gewoon voetballer of bouwopzichter zijn met het grootste gemak gekloond. Een dinosaurus klonen kan ook nog. Vrouwen klonen is echter geen favoriete bezigheid in films, een enkele poging om vrouwen te creëren die perfect in de *suburbs* passen, uitgezonderd.

In romans is het al niet veel beter. Ook daar worden vooral mannen gekloond. Vrouwen zijn er niet om gekloond te worden; zij moeten mannelijke klonen dragen. Zelf vertonen vrouwen evenmin de neiging om een tweede ik te produceren. Zelfs in *The Cloning of Joanna May*, een boek van feministe Fay Weldon, is het een man die klonen van zijn vrouw laat maken – overigens zonder dat zij dat weet. Feministen hebben blijkbaar genoeg aan zichzelf. De behoefte om te fantaseren over vrouwen die zichzelf klonen is hen vreemd.

Ook in het onlangs verschenen boek van Roel Janssen, *De kloonbaby. Een thriller over genen, geld en liefde*, draait het uiteindelijk om de productie van een mannelijke kloon. Hoofdpersoon is weliswaar een wetenschapster, maar het doel blijft het klonen van een man. Het gaat om Matthias, een Duitse onderzoeker wiens bedrijf betrokken is bij het maken van klonen. Naam en afkomst suggereren dat hij een kruising is tussen Jezus en Mengele, een mix van te veel goeds en te veel kwaads.

GRIJZE CELLEN, SPERMA EN VAGINAVOCHT

Fysiek is Matthias allesbehalve de ideale schoonzoon. Hij is klein en gedrongen, heeft een grote bos haar en een foute bril. De vrouwelijke hoofdpersoon, briljant onderzoekster maar vrouwelijk als haar naam Iris, valt voor zijn hersenen. Grijze cellen, sperma en va-

ginavocht vormen een reactief mengsel. Hoogtepunt van hun passie is de wens mannelijke cellen te klonen en daarmee mensen met Parkinson of andere aandoeningen te genezen. Andere aanrakingen dan intellectuele of seksuele zijn Matthias en Iris vreemd – dat leidt maar af van het echte werk.

Het is geen toeval dat de hoofdpersoon van *De kloonbaby* een vrouw is. Hoezeer reproductief klonen ook een kwestie is van geld, technologie en vooral mannelijke wetenschappers, de kloon kan uiteindelijk niet zonder baarmoeder en daarmee niet zonder vrouwen. In films, boeken – en helaas ook in de werkelijkheid – zijn het vrouwen die de klonen moeten dragen. Naamloze heldinnen in de race om de kloon, noemde ik hen elders. Klonen vormt een zware aanslag op hun lijf en leden. De kans dat ze een dood of zwaar gehandicapt kind ter wereld brengen, is bijna honderd procent.

De vrouw die als eerste een gekloond mens ter wereld brengt, wacht eeuwige roem. Alle anderen zullen in de anonimiteit verdwijnen. En toch zullen er altijd vrouwen zijn te vinden die bereid zijn deze weg te gaan. Ze zijn de heldinnen én de slachtoffers van mannen die hun ego onsterfelijk willen maken door zichzelf te klonen of door als eerste een gekloond mens te produceren.

Lichtend voorbeeld van de mannelijke kloningsdrang is de Italiaanse kloondokter Antinori. Zijn portret mochten we in het voorjaar van 2003 alvast in honderdduizendvoud in de kranten bewonderen – met dank aan de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek die hem een lezing liet geven.

OEDIPUS

Waar komt het mannelijk verlangen het eigen ego te reproduceren vandaan? Klonen komt tegemoet aan het oeroude verlangen om met moeder naar bed te gaan en een beter 'ik' te produceren dan vader deed. Dit keer echter – zo lijkt het althans – zonder het risico om als een Oedipus blind en eenzaam te eindigen. Waar Freud waarschuwde dat incest met de moeder tot vadermoord leidde, is dat bij klonen niet aan de orde.

Toch leidt ook het incestueuze verlangen zich-zelf te klonen uiteindelijk tot vadermoord. Als het werkelijk lukt om mensen te klonen, worden vaders voor de voortplanting overbodig. De eicel wacht niet langer op een stelletje elkaar verdringende zaadcellen van de vader. Een altijd beschikbare lichaamscel van deze of gene – man of vrouw – is genoeg. En waarom zouden vrouwen hun man of geliefde klonen? Alsof één exemplaar niet meer dan genoeg is.

En er zit voor mannen nog een addertje onder het kloongras. Bij klonen wordt het DNA van iemand – zeg Matthias – uit een lichaamscel gehaald en in de leeggehaalde kern van een eicel gestopt. Lees Roel Janssen voor de precieze details. De gedachte achter het klonen van Matthias is dat zijn DNA alle bouwstenen bevat om zijn persoontje tot nieuw leven te wekken. Creëer dezelfde omstandigheden als waarin de eerste Matthias opgroeide, en een tweede, zelfde Matthias zal het resultaat zijn.

Vergeten wordt dat niet de bouwstenen, maar de bouwmeester en de omgeving bepalen hoe het bouwsel eruit ziet. In dit geval zijn dat de stoffen en structuren in de eicel en in het moederlijk bloed, en de baarmoeder en de wereld daaromheen. Deze factoren bepalen welke bouwstenen worden gebruikt, hoe ze in elkaar worden gezet en of de foutjes in de stenen worden gerepareerd of niet. De kans dat in dit proces eenzelfde gebeurtenis of eenzelfde persoon zich voordoet, is – als we de wetten van de thermodynamica mogen geloven – kleiner dan tien tot de macht tien triljoen, zo goed als nooit dus. Een herhaling van dezelfde persoon of van dezelfde gebeurtenis ligt buiten de grenzen van wat menselijkerwijs mogelijk is.

ZWANGER VAN JE VROUW

In tegenstelling tot wat mannen in films en boeken verwoorden, zou reproductief klonen dus wel eens kunnen leiden tot een wereld vol vrouwen. Wil de man in zijn narcistische zucht naar zelfreproductie niet overbodig worden en zo reddeloos ten onder gaan, dan rest hem niets anders dan zelf te baren. Het zou een mooie

publiciteitsstunt zijn: 'NWO investeert op grote schaal in onderzoek naar het transplanteren van baarmoeders naar mannen'. Dan kan Antinori eindelijk op zijn zestigste zwanger raken van zichzelf. En Roel Janssen kan een spannend verhaal schrijven over hoe mannelijke celbiologen geld en carrière opzij zetten in hun jacht om zwanger te worden van hun vrouw.

Marli Huijer is arts en filosoof. Zij houdt zich als Opzij-hoogleraar aan de Universiteit van Maastricht bezig met ontwikkelingen in de gentechologie en is als onderzoeker 'filosofie van de medische technologie' werkzaam aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Roel Janssen, De kloonbaby. Een thriller over genen, geld en liefde (Breda: Uitgeverij De Geus, 2003).

Meer weten? Doorzoek www.iiv.nl/databases met behulp van de volgende zoektermen: voortplantingstechnologie, genenmanipulatie. ■

